

Nikos Lountos: Att förstå de grekiska kommunisterna

[Ur den amerikanska vänstertidskriften [Jacobin](#), 21 januari 2015. Nikos Lountos skriver för den grekiska tidskriften [Socialism from Below](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist. Se även [KKE och den grekiska revolutionen](#) – Red.]

Framtidsutsikterna att Syriza kan segra i söndagens val i Grekland [artikel skrevs innan valresultatet var klart – öa] är en stor nyhet, och den internationella vänstern har lagt märke till den. Uppmärksamheten välkomnas, men Alexis Tsipras' valframgångar har dolt hur det politiska landskapet i landet egentligen ser ut.

Syriza är trots allt inte det enda vänsterpartiet i Grekland, och enligt vissa måttstockar är det inte ens det största. I organisatoriska termer är Greklands kommunistiska parti (KKE) större. Att bortse från det, som större delen av vänstern nöjer sig med att göra, innebär att man bortser från en kraft med viktiga rötter inom fackföreningsrörelsen och den längsta historien av alla överlevande grekiska partier.

Representanter från kommunistpartiet innehar tio av de 45 platserna i ledningen för Greklands arbetarfederation, och i de senaste studentvalen 2014 fick deras listor 18,5% av rösterna. De som var anslutna till Syriza fick bara 6,5%.

Dessutom går det inte att förstå många av de senaste årens arbetarstrider utan KKE:s deltagande, och i vissa fall – som den nio månader långa stålarbetarstrejken i Aten – var det fackföreningsmedlemmar från KKE som ledde kampen. Även i valen hade KKE den största andelen av rösterna från diktaturens fall 1974 till Syrizas uppkomst i maj 2012.

Ett bevis på den allmänna vänstersväng som Grekland har upplevt under de senaste åren är att KKE vid valen i maj 2012 inte bara undgick att pressas av Syrizas framgångar, utan gjorde sitt bästa resultat på 20 år (8,5%). Men omedelbart därefter, vid valen i juni, förändrades saker och ting. Partiet fick bara 4,5%, dess sämsta resultat i modern tid.

KKE:s språkbruk ligger klart till vänster om Syriza. Dess program förkunnar att kapitalismen inte går att reformera och att vi inte ska ha några illusioner om att omvandla EU:s institutioner. I ett tal nyligen sa partiets generalsekreterare Dimitris Koutsoumbas:

KKE tjänar ett enda mål: att arbetarklassen ska ta makten så att vi kan få ett bättre liv, med välstånd för folket. KKE:s förslag leder till detta mål och följer detta rättesnöre. Inte utifrån hur mycket ekonomin tål. Ty detta är en kapitalistisk ekonomi som skapar kriser, arbetslöshet och fattigdom – oavsett under vilket styre eller vilken regering.

Detta antikapitalistiska tal gör kommunistpartiet till en enkel måltavla för dem som kallar det en ”politisk fossil” som sysslar med en verklighetsfrämmande ultravänsterism. Vissa – inklusive medlemmar i dess lilla interna opposition – tillskriver misslyckandet i valen nyligen till detta radikala tal.

Verkligheten är att KKE har betalat för sin sekterism mer än för sin radikalism. KKE är inte bara mot gemensamma aktioner med andra politiska krafter till vänster, utan har också stått utanför de senaste årens bredare massrörelse.

Ett av de mest kända exemplen på detta sätt att tänka finns i KKE:s analys av ”torgrörelsen”, den rad ockupationer och massmöten på torg som uppstod i Grekland 2011. KKE:s nittonde kongress kommenterade: ”Den så kallade ’de ilsknas rörelse’ stöddes och uppmuntrades – om inte till och med planerades – med hjälp av den härskande klassens mekanismer, med syftet att manipulera och

förhindra en radikalisering.”

I en analys nyligen hävdar intellektuella i partiet att både det nynazistiska Gyllene grynings och Syrizas uppkomst är en bieffekt av ”förvirringen” hos den rörelse som utvecklades på Syntagmatorget. Så KKE är långt från att vara ett ultravänsteristiskt parti i ordets traditionella mening, som beskriver partier som inte ser något behov av några andra handlingar än att uppmana till revolution, och målar i själva verket upp ett oöverstigit gap mellan den absolut nödvändiga revolutionen och rörelsens bedrövliga tillstånd idag.

Rörelsens nivå mäts förstås med det antal röster som KKE får i valen. Detta cirkelresonemang skapar en självuppfyllande profetia: rörelsen kan inte gå framåt om inte partiet blir starkare, men partiet är svagt på grund av rörelsens låga klassmedvetande.

Till sitt väsen ligger inte detta resonemang långt från Syrizas påståenden att dess paroller är så återhållsamma på grund av kampens förment låga nivå.

Detta borde inte alls vara förvånande. De två partierna delar trots allt en gemensam historia. KKE grundades 1918 som Greklands Socialistiska arbetarparti och tog sig sitt nuvarande namn 1924. Dess grundande var en del av en dubbel tillblivelse tillsammans med Grekiska arbetares allmänna förbund (GSEE).

I ett land där det Stora kriget [Första världskriget] startade två år tidigare, 1912, med det första Balkankriget, och slutade fyra år senare, 1922, med nederlaget för fälttåget i Mindre Asien, så smälte antikrigsrörelsen samman med de internationalistiska arbetartraditionerna från det nyligen annekterade Makedonien och med inspiration från den ryska revolutionen.

Partiets första generalsekreterare, Pandelis Pouliopoulos, avsattes 1927 ur ledningen för att ha anslutit sig till Leo Trotskijs vänsteropposition. 1931 blev Nikos Zachariadis partiets nya ledare, med stöd från Stalins Komintern, och inledde en konservativ vändning. Grekland analyserades som ett halvfeodalt land, och det fungerade som grundval för att ersätta målet en socialistisk revolution med en ”borgerligt-demokratisk” revolution.

I maj 1936 innebar den version av folkfronttaktiken som kommunisterna hade antagit att de blev handlingsförlamade när regeringen krossade ett uppror bland tobaksarbetare i Thessaloniki och andra arbetarrevolter.

Men kommunistpartiet lyckades resa sig och blev inom några år ett massparti, inte minst för sitt arbete under motståndet mot axelmakternas ockupation under Andra världskriget. På två år ökade medlemsantalet från 15.000 till 412.000.

Under KKE:s ledning knöts målet att befria landet nationellt till krafttag för djupgående sociala förändringar. Men KKE hölls tillbaka av Sovjetunionen och 1944 ställde de sina väpnade styrkor under de allierades befäl. De vågade inte ta makten under revolten i december 1944 och två månader senare avväpnade de rörelsen. När det grekiska inbördeskriget bröt ut 1946 var kommunisterna i ett sämre läge och mindre förberedda än vad de hade varit bara några få år tidigare.

Men även efter nederlaget 1949 visade KKE återigen sin återhämtningsförmåga. Trots ett massivt förtryck hjälpte en ny arbetarrörelse den Grekiska demokratiska vänstern (EDA, en frontgruppering för det underjordiska KKE), till ett uppsving i valet 1958. En rad strider på 1960-talet fick sin kulmen med julidagarna 1965, då en rad regeringar som tillsatts odemokratiskt av kung Konstantin föll samman under trycket från massmobiliseringarna. EDA:s och KKE:s strategiska begränsningar gav ingen annan väg framåt än val, och det till en rörelse som ville förändra hela regimen.

Diktaturens återkomst 1967 visade vilken styrka den grekiska härskande klassen fortfarande hade. Tillsammans med den internationella kris som de kommunistiska partierna drabbades av efter maj -

68 och Sovjetunionens svar på Pragvåren, ledde detta nederlag till att KKE:s centralkommitté splittrades i två delar, och att det därefter bildades två partier, KKE och KKE (inrikes), som senare skulle anamma eurokommunismen. Det är i denna andra gruppering som Syrizas majoritet har sitt ursprung.

På 1970-talet överlevde KKE som det större av de två partierna och befäste sin ställning efter diktaturens fall. Men efter samma mönster som i andra sydeuropeiska länder kunde det inte mäta sig med center-vänsterns uppsving (PASOK, socialdemokraterna, gick på sju år från 13,6 till 48%).

KKE erbjöd den första PASOK-regeringen 1981 ett tillfälligt anstånd, och höll tillbaka all arbetar- och studentkamp mot socialdemokraterna. Partiet hade deltagit i valet och bett att man skulle rösta på dem som en mindre koalitionspartner i regeringen. Men när PASOK 1985 gjorde en skarp sväng i riktning mot åtstramningar anslöt sig kommunistpartiet till arbetarrörelsen och lyckades i lokalvalen 1986 vinna på missnöjet med PASOK, men tog avstånd från arbetarklassens mest stridbara delar som hade inlett en obegränsad strejk.

De två grekiska kommunistpartiernas svar på de nya förhållandena påverkades av det förändrade globala politiska klimatet i slutet på 1980-talet. Som ett högtidlighållande av deras gemensamma stöd till EU och acceptering av den privata sektorn, gick de samman i en valkoalition (Synaspismos) som senare omvandlades till ett parti. Beslutet att bilda en koalitionsregering med Ny demokrati (juni 1989) och några månader senare med både Ny demokrati och PASOK, gjorde hundratusentals radikala besvikna.

1992 bröt KKE med Synaspismos, sedan en majoritet av dess ungdomar redan hade splittrat till vänster, men en del av KKE:s mest välbekanta kadrer och parlamentsledamöter blev kvar i den mer moderata bildningen. Samtidigt var PASOK nästan ohotat i rörelsen mot Ny demokratis nyliberala regering. Resultaten i valet 1993 återspeglar detta: Synaspismos kom inte in i parlamentet efter att inte ha lyckats komma över 3%-tröskeln. KKE minskade till en ny lägsta siffra, 4,5%.

De två följande decennierna ger nyckeln till en förklaring av dagens konstellation till vänster. På ett sätt kan man tala om ett grekiskt undantag: båda de radikala partierna gick igenom en skakig omorganisationsperiod och kraftsamling, men med en övergripande vändning åt vänster.

Till skillnad från andra europeiska länder där kommunistpartierna på 1990-talet förvandlades till fullfjädrade socialdemokratiska partier, motarbetades denna sväng i Grekland. Grekland var annorlunda eftersom rörelsen själv tillhandahöll en ny radikaliseringsmiljö som tvingade vänsterpartierna att kämpa för att förhålla sig till den. Den roll som den antikapitalistiska vänsterns organiserade närvaro hade under kampen detta årtionde är också absolut nödvändig för att förstå denna process.

Under de på varandra följande omgångarna av skolelev- och universitetsockupationer under hela 1990-talet, och genom att leda rörelsen mot kriget i Jugoslavien 1999, lyckades KKE åter bygga upp sin ungdomssektion och partimaskinen. Fram till de första åren på 2000-talet försökte kommunistpartiets ledning, även om den undvek gemensamma aktioner med resten av vänstern, ändå förhålla sig till arbetarklassens brytning med PASOK, och bildade till och med en koalition med Dikki, en vänsterutbrytning från PASOK som fick 6,85% i EU-valen 1999.

Men en politik av hård isolering tog snabbt över i kommunistpartiet. Taktiken att kalla till egna demonstrationer under arbetarnas strejker följdes av uppmaningar till helt egna antikrigsdemonstrationer under Irakkriget 2003. I själva verket stod KKE på tryggt avstånd från explosionen av aktivitet kring antikrigsrörelsen, och tillät den PASOK-kontrollerade fackföreningsbyråkratin att ta ledningen över strejkaktionerna mot kriget.

Isoleringen var inte ännu en vänstersväng. Tvärtom var den resultatet av en oförmåga att kombinera trycket från de radikaliserande rörelserna med partiets parlamentariska strategi. Denna sväng

återspeglades i en ideologisk vändning från KKE:s ledarskap. Ett livfullt exempel på denna omdaning är att centralkommittén efter publiceringen 2012 av andra bandet av partiets historia, som täcker åren 1949-1968, direkt beslutade att skriva om det första bandet (1918-1949) som givits ut 1991.

Omskrivningen är djupgående och omvälvande, och medger till och med att KKE:s folkfrontspolitik på 1940-talet ledde till nederlag för upproret 1944. Om vi inte ser denna vänstersväng vad gäller teori och historia i förhållande till taktiken att isolera sig inom den verkliga rörelsen, så skulle det faktum att KKE:s generalsekreterare tillbakavisade upproret december 2008 se ut som en enorm motsägelse.

Det är okänt att partiets dåvarande generalsekretare Aleka Papariga sa att kommunistpartiet inte stödde händelserna som bröt ut i Grekland efter att en polisofficer hade mördat en skolelev, eftersom ”under en verkligt folklig revolution skulle inte enda fönster gå sönder”. KKE kan hänvisa till inbördeskriget som klasskampens höjdpunkt i Grekland – som till och med överskuggade motståndet mot den nazistiska ockupationen – men avvisa barrikader som byggts upp av skolelever.

Allt detta innebar inte att KKE inte deltog i striderna. Kommunistiska kämpar och fackföreningsmedlemmar har lett strejker på ett sätt som vid ett tillfälle fick välkända nyliberala journalister (och deras chefer) att vägra att bjuda in medlemmar från KKE för att delta i TV-debatter, eftersom det är ett parti som ”inte respekterar lagen”.

KKE hävdar att det isolerar sig därför att den viktigaste uppgiften är att inte låta rörelsens förtrupp ryckas med av de opportunistiska strömningar som formar massrörelserna. Resultatet har blivit att partiet inte lyckades fungera som ett hem för radikaliserade skikt som kommer från två håll: ungdomen som inte kunde se sig själva som en del av en revolution utan att fönsterrutor går sönder, och andra arbetare som blivit desillusionerade av att ha röstat på PASOK efter 2011 och införandet av åtstramningsprogrammen.

Under den senaste omgången av massiva strider efter 2012 blev klyftan mellan KKE:s radikala tal och faktiska taktik ännu mer uppenbar. Koutsoumbas började säga att det inte fanns någon regeringslösning på krisen, utom om arbetarklassen själv tar makten: ”Arbetsrepresentanter som kommer att väljas på arbetsplatserna ... kommer att kontrolleras av de som har valt dem, kommer att kunna återkallas när som helst, kommer inte att tas ur produktionen, kommer inte att få några extra privilegier.”

Med denna linje skulle han kunna ha mycket gemensamt med Antarsya, en radikal gruppering inom den utomparlamentariska vänstern. Men till skillnad från Antarsya säger KKE att kamp för att inte betala skulden eller bryta med EU och eurozonen är krav som inte kan tas upp av rörelsen här och nu, utan kommer att vara ett resultat av denna ”folkligt” i en avlägsen framtid.

Vid EU-valen 2014 lyckades KKE återta en del av den parlamentariska mark som de hade förlorat – ett tecken på en annan sorts besvikelse, denna gång med en upplevd återhållsamhet från Syrizas sida. Det förefaller som om detta omslag kommer att fortsätta vid söndagens val. KKE placerar sig som en opposition till vänster mot en kommande Syriza-regering.

Men denna vänsteropposition kommer bara att bli till nytta om den är beredd att verka i gemensamma aktioner med alla de delar av arbetarklassen som vill bryta med åtstramningarna genom att använda sin egen organiserade kraft istället för att bara vänta på att Syrizas strategi av anpassning ska misslyckas.